

1. ΚΕΙΜΕΝΟ

Γεώργιος Βιζυηνός: *Μοσκόβ-Σελήμ*

(Κ.Ν.Λ., σσ. 81-92)

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

2.1. Στοιχεία που αφορούν στο συγγραφέα, λογοτεχνικό περιβάλλον και λοιπά γραμματολογικά στοιχεία:

1. Το ψυχογραφικό διήγημα, το οποίο εισήγαγε στην Νεοελληνική πεζογραφία ο Γ. Βιζυηνός¹, επιδιώκει τη διεξόδυση στην ψυχολογία των ηρώων. Επιτυγχάνεται αυτός ο στόχος στο συγκεκριμένο διήγημα; Να δικαιολογήσετε την άποψή σας.
2. Ποια ιστορικά γεγονότα του 19ου αι. αναφέρονται στο διήγημα;
3. Ποια συμπτώματα παρακμής της οθωμανικής αυτοκρατορίας μπορείτε να επισημάνετε στο κείμενο;
4. Ποια στοιχεία του διηγήματος δείχνουν ότι ο Βιζυηνός είχε συμβιώσει με τους Τούρκους στην Ανατολική Θράκη;
5. Ποια στοιχεία μπορείτε να αντλήσετε από το κείμενο για τη δομή της τουρκικής οικογένειας;
6. Ποια στοιχεία για τον τρόπο ζωής των Τούρκων επί οθωμανικής αυτοκρατορίας προκύπτουν από το κείμενο;

2.2. Δομή του κειμένου, επαλήθευση ή διάψευση μιας κρίσης με βάση το κείμενο, εκφραστικά μέσα και τρόποι του κειμένου (υφολογική διερεύνηση, αφηγηματικές λειτουργίες, επιλογές του δημιουργού σε διάφορα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης):

1. Σε ποια γλωσσική μορφή είναι γραμμένο το διήγημα; Σε τι διαφέρει ο γλωσσικός κώδικας που χρησιμοποιεί ο αφηγητής - συγγραφέας από εκείνον του χρησιμοποιεί ο Μοσκόβ-Σελήμ;²

¹ Πρβλ. Κ.Ν.Λ. Γ' Λυκείου, εισαγωγικό σημείωμα, σ. 81.

² Καθαρεύουσα μιλάει ο αφηγητής, ενώ ο Μοσκόβ-Σελήμ χρησιμοποιεί ένα γλωσσικό κώδικα ο οποίος πλησιάζει τη δημοτική. Πρβλ.: "Είναι αξιοσημείωτο ότι οι δυο γλωσσικοί κώδικες που χρησιμοποιούνται από το Βιζυηνό, της καθαρεύουσας και της δημοτικής, λειτουργούν όχι μόνο ως ρεαλιστικά σήματα, αλλά κυρίως ως δείκτες πολιτισμικών και κοινωνικών διαφορών. Καθαρεύουσα μιλούν ο αφηγητής των διηγημάτων (...) Έλληνες και ξένοι με προσβάσεις στην παιδεία, στην εξουσία και στον πλούτο. Απεναντίας, η δημοτική είναι ο κώδικας των φτωχών και

2. α) Ποιος είναι ο αφηγητής;
 β) Ποιος είναι ο χώρος της ιστορίας και ποιος ο χώρος της αφήγησης;
 γ) Ποιος είναι ο χρόνος της ιστορίας και ποιος ο χρόνος της αφήγησης;³
3. Ποια γεγονότα δίνονται με τη μέθοδο της αναδρομικής αφήγησης;⁴
4. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί την τεχνική του αφηγημένου διαλόγου⁵. Τι προσδίδει στο κείμενο αυτή η τεχνική;
5. Ποια είναι τα πρόσωπα του διηγήματος; Να τα καταγράψετε και να τα χαρακτηρίσετε με συντομία.
6. “<Ο> συγγραφέας δηλώνει από την αρχή ότι στο πρόσωπο του Τούρκου ήρωά του τίμησε “απλώς τον άνθρωπο”, τον άνθρωπο, ανεξάρτητα από φυλή και έθνος”⁶: Ανταποκρίνεται η δήλωση αυτή του Γ. Βιζυηνού στο περιεχόμενο του διηγήματος; Η απάντησή σας να στηριχθεί στο εξεταζόμενο κείμενο.

2.3. Σχολιασμός ή σύντομη ανάπτυξη χωρίων του κειμένου:

1. Τι δηλώνει το διπλό όνομα του βασικού ήρωα του διηγήματος;

καταφρονημένων, Ελλήνων και Τούρκων”. (Γ. Μ. Βιζυηνός, *Νεοελληνικά Διηγήματα*, επιμ. Παν. Μουλλάς, εκδ. Εστία: Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1996, σ. 48).

- ³ α) Ο αφηγητής ταυτίζεται με το συγγραφέα.
 β) Ο χώρος της ιστορίας είναι οι χώρες στις οποίες έζησε, πολέμησε, αιχμαλωτίστηκε ο Μοσκόβ-Σελήμ (Ρωσία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Θράκη).
 Ο χώρος της αφήγησης είναι η Καϊνάρτζα της Θράκης.
 γ) Ο χρόνος της ιστορίας “εκτείνεται στη διάρκεια ζωής του Μοσκόβ-Σελήμ από τη γέννηση ως το θάνατό του (...) Η κύρια δράση του Μοσκόβ-Σελήμ συμπίπτει με την αρχή του Κριμαϊκού πολέμου και τα γεγονότα μετά την επανάσταση της Ερζεγοβίνης και τη μάχη της Πλέβνας”. Ο χρόνος της αφήγησης “περιορίζεται στις λίγες ώρες των τριών ημερών: την ημέρα της γνωριμίας του αφηγητή με τον ήρωα, το επόμενο πρωινό και την ημέρα του θανάτου, η οποία είναι χρονικά απομακρυσμένη” (Γ. Παγανός, *Η νεοελληνική πεζογραφία, θεωρία και πράξη*, τόμος Β΄, εκδ. Κώδικας, Αθήνα 1993, σ. 104. Πρβλ. επίσης *Έκφραση-Έκθεση για το Λύκειο*, τχ. Α΄, ΟΕΒΔ, σσ. 284-285).
- ⁴ Με τη μέθοδο της αναδρομικής αφήγησης δίνονται η αυτοβιογραφία του Μοσκόβ-Σελήμ που αρχίζει από τη γέννησή του ως τη στιγμή της συνάντησής του με τον αφηγητή-συγγραφέα και τα οικογενειακά γεγονότα που διαδραματίστηκαν στη διάρκεια της εφτάχρονης απουσίας του Μοσκόβ-Σελήμ στον πόλεμο. (Πρβλ. Γ. Παγανός, *ό.π.*, σ. 105).
- ⁵ Ο Γ. Βιζυηνός δεν κάνει τώρα διάλογο, αφηγείται διαλόγους που έκανε πιο πριν. Η μορφή αυτή αφήγησης χαρακτηρίζεται ως αφηγημένος διάλογος. Παρ’ όλες τις δυσκολίες που παρουσιάζει η γραφή αυτή του διαλόγου παρέχει εκφραστικές δυνατότητες πλούσιες, γιατί επιτρέπει να παρεμβάλλονται στα λόγια του αφηγητή περιγραφές του χώρου, ρεαλιστικά στιγμιότυπα, χειρονομίες και στάσεις, χαρακτηρισμοί των προσώπων, στοιχεία που αναδεικνύουν την περιγραφική, αφηγηματική και δραματική τέχνη του Βιζυηνού (Πρβλ. Κ. Ν. Πετρόπουλος, “Ο Πλάτωνικός διάλογος *Πρωταγόρας*, Πλάτωνος *Πρωταγόρας*, Β΄ ενιαίου Λυκείου, Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1998, σ. 19 και Γ. Μ. Βιζυηνός, *Νεοελληνικά Διηγήματα*, *ό.π.*, σ. γ’).
- ⁶ Βλ. Κ.Ν.Λ. Γ΄ Λυκείου, εισαγωγικό σημείωμα, σ. 81.

2. Σε ποιες περιπτώσεις συναντήθηκε ο συγγραφέας με το Μοσκόβ-Σελήμ; Μέσα σε ποιο κλίμα έγινε κάθε μία από αυτές τις συναντήσεις;
3. Με ποιους τρόπους εκδηλωνόταν ο άκρατος φιλορωσισμός του Μοσκόβ-Σελήμ;
4. Πώς συμπεριφερόταν στο Μοσκόβ-Σελήμ η μητέρα του και πώς την αντιμετώπιζε εκείνος;
5. Πού οφειλόταν, κατά τη γνώμη σας, η απόρριψη του Μοσκόβ-Σελήμ από τον πατέρα του και πώς επέδρασε αυτή η απόρριψη στον ψυχισμό του;
6. *“Η μόνη μου επιθυμία ήτο να μ’ αγαπήσει ο πατέρας μου”*: Με ποιους τρόπους προσπάθησε ο Μοσκόβ-Σελήμ να κερδίσει την πατρική αγάπη και γιατί απέτυχε σε αυτή του την προσπάθεια;
7. Ποιες τραυματικές εμπειρίες είχε από την παιδική του ηλικία ο Μοσκόβ-Σελήμ;
8. Σε ποιες δύο περιπτώσεις (στο εξεταζόμενο απόσπασμα) περιγράφει ο συγγραφέας το Μοσκόβ-Σελήμ; Ποιες διαφορές παρουσιάζει ο ήρωας ανάμεσα στην πρώτη και στη δεύτερη περιγραφή;
9. Ο Μοσκόβ-Σελήμ, παρόλο που αδικήθηκε, αφού δεν του δόθηκε το παράσημο που δικαιωματικά του ανήκε, συνέχισε αγόγγυστα να προσφέρει τις υπηρεσίες του στην πατρίδα του. Πώς κρίνετε αυτή τη στάση του;
10. *“Αν είναι για να πάγω εμπρός, θέλω να πάγω δια την αξία μου, και όχι από εύνοια και προστασία”*: Ποιες ψυχικές αρετές αποκαλύπτει αυτή η στάση του Μοσκόβ-Σελήμ; Να τη σχολιάσετε με συντομία.
11. *“Εμείς και οι ιδικοί μας, η ζωή και η περιουσία μας, είναι κτήμα του αφέντη μας του Σουλτάνου και είναι χαϊρι και ευτυχία όταν εξοδεύονται εις την υπηρεσίαν του”*: Με ποιο τρόπο ο Μοσκόβ-Σελήμ έκανε πράξη στη ζωή του τη φράση αυτή;
12. Τι είχε αλλάξει στην πατρική οικία μετά την επιστροφή του Μοσκόβ-Σελήμ από τον πόλεμο και για ποιους λόγους;
13. Ο Μοσκόβ-Σελήμ, αν και είχε πολεμήσει σε δύο πολέμους κατά των Ρώσων, κατέληξε να τους θεωρεί σωτήρες του. Πώς εξηγείτε αυτή τη στάση του;

14. Να καταγράψετε τα γεγονότα που δείχνουν τη συνεχή διάψευση των προσδοκιών των προσώπων του διηγήματος⁷.
15. Πώς θα χαρακτηρίζατε το Μοσκόβ-Σελήμ; Να δικαιολογήσετε την άποψή σας.
16. “Ο Τούρκος έμεινε Τούρκος”:. Να εξηγήσετε με δικά σας λόγια το νόημα αυτής της φράσης.

2.4. Σχολιασμός αδέκτου λογοτεχνικού κειμένου:

Γ. Βιζυηός: Το αμάρτημα της μητρός μου⁸

Ανεκάλεσα εις την μνήμην μου όλας τας προς την μητέρα τρυφερότητας και θωπείας μου. Προσεπάθησα να ενθυμηθώ μήπως της έπταισα ποτέ, μήπως την αδικησα, αλλά δεν ηδυνήθην. Απεναντίας εύρισκον, ότι αφ' ότου εγεννήθη αυτή η αδελφή μας, εγώ, όχι μόνον δεν ηγαπήθην, όπως θα το επεθύμουν, αλλά τουτ' αυτό παρηγκωνιζόμενη ολονέν περισσότερον. Ενθυμήθην τότε, και μοι εφάνη ότι εννόησα, διατί ο πατήρ μου εσυνείθιζε να με ονομάζει “το αδικημένο του”. Και με επήρε το παράπονον και ήρχισα να κλαίω. Ω! είπον, η μητέρα μου δεν με αγαπά και δεν με θέλει!

⁷ Π.χ.: -Στην αρχή του διηγήματος ο Μοσκόβ-Σελήμ νόμιζε πως ο αφηγητής ήταν Ρώσος, ενώ εκείνος του απεκάλυψε πως ήταν Έλληνας (Ρουμ).

- Η μητέρα του Μοσκόβ-Σελήμ “ήθελε (...) να γελά τον εαυτόν της και <να> παρηγορεί την λύπην της, διότι δεν είχε κι εκείνη μίαν θυγατέρα” (σ. 83) γι' αυτό έντυνε το Μοσκόβ-Σελήμ σαν να ήταν κορίτσι· εκείνος όμως αποστρεφόταν τις συνήθειες των γυναικών.
- Ο Μοσκόβ-Σελήμ αποζητούσε την αγάπη του πατέρα του και συναντούσε διαρκώς την πατρική απόρριψη.
- Ο πατέρας του νόμιζε ότι ο πρωτότοκος γυιός του του έμοιαζε όχι μόνο εξωτερικά αλλά και εσωτερικά: ο Χασάν όμως ήταν “μαλακός, πολύ καλόκαρδος νέος” σε αντίθεση με τον πατέρα του που ήταν “αυστηρός, σκληρός άνθρωπος”.
- Ο Μοσκόβ-Σελήμ ανέμενε παράσημο και προαγωγή και όχι μόνο δεν πήρε τίποτε από αυτά αλλά επί πλέον υποβιβάσθηκε σε σκαπανέα.
- Ο ήρωας ήλπιζε ότι οι υπηρεσίες του προς την πατρίδα του θα αναγνωρίζονταν και αντί γι' αυτό ταλαιπωρήθηκε και περιφρονήθηκε.
- Ο ήρωας, όταν επέστρεψε από τον πόλεμο, ανέμενε να βρει την πατρική οικία νοικοκυρεμένη, όπως την είχε αφήσει όταν στρατεύθηκε, αλλά τη βρήκε σε πλήρη αταξία, ενώ η οικογένειά του είχε διαλυθεί (η μητέρα του και ο μεγάλος αδελφός του είχαν πεθάνει, ο μεσαίος αδελφός του είχε φύγει, ενώ ο πατέρας του είχε μεταβληθεί σε μέθυσο, ανόητο γέροντα).
- Τέλος ο Μοσκόβ-Σελήμ νόμιζε πως οι Ρώσοι μισούν τους Τούρκους· όμως εκείνοι, όταν τον συνέλαβαν αιχμάλωτο, του φέρθηκαν με ανθρωπιά και φιλοφροσύνη.

⁸ Γ. Μ. Βιζυηός, *Νεοελληνικά Διηγήματα*, ό.π., σσ. 9-10.

Ποτέ, ποτέ πλέον δεν πηγαίνω εις την εκκλησίαν! Και διηυθύνθην προς την οικίαν μας, περίλυπος και απηλπισμένος.

1. Σε ποιο θέμα αναφέρεται ο Γ. Βιζυηνός σε αυτό το απόσπασμα;
2. Με ποιο χωρίο από το εξεταζόμενο διήγημα θα το συνδέατε; Να εντοπίσετε ομοιότητες και διαφορές.

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΗΠΤΙ

1. Από πού φαίνεται στο διήγημα αυτό “η ανθρωπιά και ο πόνος για τον πάσχοντα άνθρωπο”;
2. Να σκιαγραφήσετε την προσωπικότητα του Μοσκόβ-Σελήμ, γράφοντας ένα κείμενο έκτασης 400 περίπου λέξεων.
3. Να χαρακτηρίσετε τη μητέρα, τον πατέρα και το μεγάλο αδελφό του Μοσκόβ-Σελήμ, γράφοντας ένα κείμενο έκτασης περίπου 200 λέξεων.
4. Να δείξετε, γράφοντας ένα κείμενο έκτασης 400 περίπου λέξεων, πώς οι οικογενειακές και κοινωνικές καταβολές του Μοσκόβ-Σελήμ επέδρασαν στον ψυχισμό του.
5. Ποια συναισθήματα και εντυπώσεις σας προκάλεσε η ανάγνωση αυτού του διηγήματος;

4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κριτήριο για ωριαία γραπτή δοκιμασία

(45 λεπτά περίπου)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:.....

ΤΑΞΗ:..... ΤΜΗΜΑ:.....

ΜΑΘΗΜΑ: Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Γεώργιος Βιζυηνός: Μοσκόβ-Σελήμ

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ:.....

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

1. “Το διήγημα χαρακτηρίζεται για την (...) ανθρωπιά και τον πόνο για τον πάσχοντα άνθρωπο”: Να επαληθεύσετε αυτή την κρίση με βάση το κείμενο.

.....
.....

(5 μονάδες)

2. Ο συνοδός του συγγραφέα χαρακτηρίζει τον Μοσκόβ-Σελήμ εφτάψυχο. Ποια γεγονότα της ζωής του κεντρικού ήρωα του διηγήματος δικαιολογούν αυτό το χαρακτηρισμό;

.....
.....

(3 μονάδες)

3. Ποιες αδικίες έγιναν στον Μοσκόβ-Σελήμ;

.....
.....

(7 μονάδες)

4. “Ο Τούρκος έμεινε Τούρκος”: Να εξηγήσετε την ακροτελεύτια φράση του διηγήματος.

.....
.....

(5 μονάδες)